

TÜRKÇE

Sözcükte Anlam Devam 1

- Kişileştirilen bir varlığın konuşurulmasına da **intak** denir.

Örnek: “Adam elini uzattı; tam onu koparacağı sırada, mor menekşe: ---- 'Bana dokunma!' diye bağırdı.”

C) SOMUT- SOYUT ANLAMLI SÖZCÜKLER

Somut Anlamlı Sözcükler: Beş duyu organımızdan biri veya birkaçıyla algıladığımız varlıkları karşılayan sözcüklere denir.

Radyonun sesi, cızırtılı geliyor.
Annem, güzel yemekler yapar.

Soyut Anlamlı Sözcükler: Beş duyumuzla algılayamadığımız varlık, durum ya da kavramları karşılayan sözcüklere denir.

Onun duyguları çok karışık.
Bu konuda bence bu kadar karamsar olmamalısn.

Not: Somut anlamalı sözcükler bazı durumlarda soyut anlama gelecek şekilde de kullanılabilir.

O kalbinden rahatsızdı. (somut)

Onda kalp ne gezer? (soyut)

Not: Soyut anlamalı sözcükler bazı durumlarda somut anlama gelecek şekilde de kullanılabilir.

Sevgi, bugün okula gelmedi.

SÖZCÜKLERDE ANLAM İLİŞKİSİ

A) EŞ ANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

Yazılışları farklı olduğu hâlde anlamları aynı olan sözcüklere “**eş anlamalı**” sözcükler denir.

cet	ata
sene	yıl
mektep	okul
ad	isim

Not: Sözcük mecaz anlamda kullanıldığında yerine eş anlamlısı getirilemez.

Örnek: Dost kar günde belli olur. (Siyah)

Not: Anlamdaşlık, sözcüklerin temel anlamlarıyla kullanımlarında söz konusu olabilir.

Örnek: Bu yıl çok çabuk geçti. (Sene)

Not: Bazı örneklerde olduğu gibi eş anlamlı sözcükler her daim birbirinin yerine kullanılamaz.

Örnek: Beyaz peynir aldım.

Ak peynir aldım. (Bu cümlede “beyaz” kelimesi yerine “ak” kelimesini kullanamayız.)

B) YAKIN ANLAMLI SÖZCÜKLER

Anlamları tam olarak örtüşmeyen aralarında az çok anlam farkı bulunan sözcüklerdir.

Eş (arkadaş)	Dost (yakın arkadaş)
didinmek (Çok güçlükle çekerek sürekli çalışmak)	uğraşmak (Bir iş üzerinde sürekli çalışmak)
istemek (İstek duymak, arzulamak)	dilemek (Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek)

C) ZIT ANLAMLI SÖZCÜKLER

Birbirine zıt kavramları karşılayan farklı kökten sözcükler arasındaki ilişkidir.

genç	yaşlı
taze	bayat
parlak	mat

Karşıt anlamalı sözcüklerde şu nitelikler görülür:

-Bir sözcüğün zıt anlamlısı, kullanıldığı cümleye göre değişir.

Sakin bir kent - kalabalık bir kent / Sakin bir çocuk- yaramaz bir çocuk

*Şiirde sözcüklerin oluşturdukları anlamlar birbirine ters düşerse **tezat** sanatı meydana gelir.

İçimde bir çığlıktır dudaklarımdaki sükûn.

*Bir sözcüğün olumsuzu ile zıt anlamını birbiriyle **kariştirmamak** gerekir.

güzel / güzel değil / çirkin

olumsuz karşıt a.

gülmek / gülmemek / ağlamak

olumsuz karşıt a.

D) EŞ SESLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER

Yazılış ve okunuşları aynı olduğu hâlde, anlamları farklı olan sözcüklere “eş sesli sözcükler” denir. Eş sesli sözcüklerin birden çok temel anlamı vardır ve sözlükte ayrı başlıklar olarak verilir.

Sinemada mısır aldım. (bitki)

Tatilde Mısır'a gitmiş. (özel isim)

Elinde bir kitap vardı. (tutmaya ve iş yapmaya yarayan organ)

Bizi ele muhtaç etme! (yabancı)

Not: Eş sesli sözcüklerle çok anlamlı sözcükler kariştirilmemelidir. Çünkü çok anlamlı sözcükler arasında anlam bağlantısı söz konusudur.

Not: Dilimizde düzeltme işareti (^) almış sözcüklerin sesteşi yoktur.

-âlem- alem -kâr- kar -âşik- aşık

Not: Anlam farklılıkları göstermeden hem ad hem de eylem olabilen kökteş sözcüklerde sesteşlik yoktur. Çünkü ortak kökler arasında mutlaka anlam ilgisi bulunmalıdır.

Al bir kutu beyaz boya, duvarı baştan başa boya.
ad k. eylem k.

E) YANSIMA SÖZCÜKLER

Tabiattaki canlı cansız varlıkların çıkardıkları seslerin taklidi yoluyla oluşturulan sözcüklerdir. Yansıma sözcükler cümle içinde farklı görevlerde kullanılabilir.

Geceleyin suyun şırıltısı ninni gibi gelirdi.
ad

Çocuklar fısır fısır konuşuyorlardı.
zarf

Köpek sahibinin arkasından havladı.
fiil

Not: Yansıma sözcüklere benzeyen ancak ses ilgisi bulunmadığından yansıma olmayan sözcükler de vardır.

Güneş pırl pırl parlıyordu.

Işıl ışıl bir güne merhaba dedik.”

Cümlelerinde altı çizili sözler sese dayalı olmadığından yansıma değildir.

F) İKİLEME

Anlatımı kuvvetlendirmek, duygu derinliğini artırmak için birbiriyle ilişkili iki sözcüğün bir arada kullanılmasıyla oluşan söz grubudur. İkilemeler değişik yollarla oluşturulabilir:

Sözcük tekrarıyla: Kırmızı kırmızı elmalar aldım.
Koşa koşa geldi.

Yakın anlamlı sözcüklerin bir arada

kullanılmasıyla: Kılık kıyafetin önemi büyüktür. / Mal mülk edinmiş.

Zıt anlamlı sözcüklerin bir arada

kullanılmasıyla: Er geç anlayacaksın. / Gece gündüz çalıştı.

Bir anlamlı, bir anlamsız sözcüğün bir arada

kullanılmasıyla: Ufak tefek bir kızdı. / Eski püskü bir elbise giydi.

“Ama” bağlacının kullanılmasıyla: Küçük ama pek küçük bir çocuk. / Temiz ama temiz bir evdi.

İki, anlamsız sözcüğün bir arada

kullanılmasıyla: Çıtı pıtı bir hanımdı. / Abuk sabuk sözler etme.

Yansıma sözcüklerin bir arada kullanılmasıyla:

Şırl şırl sular akıyor. / Mırıl mırıl konuşuyorlar.

“mi” soru edatının kullanılmasıyla: Güzel mi güzel günler yaşadık. / Akıllı mı akıllı bir çocuktu.

İkilemeler cümlelerde değişik tür ve görevlerde kullanılabilir:

-Merdivenleri hızlı hızlı çıktı. (zarf)

- Küçük küçük taşlar topladı. (sıfat)

İkilemeyi oluşturan sözcükler arasına noktalama işareti girmez, ikilemeler ayrı yazılır.

G) GENEL VE ÖZEL ANLAMLIL SÖZCÜKLER

Anlamca daha geniş kapsamlı olan sözcüklere **genel anlamlı sözcükler**, daha dar kapsamlı olanlara **özel anlamlı sözcükler** denir.

Not: Aynı sözcük cümle içindeki kullanımlarına göre genel ya da özel anlamlı olur.

Ağacın dalları kırılmıştı.(özel)

Ağaç sevgisi yok onlarda. (genel)